

ДІАГНОСТИКА СТРАТЕГІЧНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

МАКАРЕНКО Н.О.

*старший викладач
кафедри статистики, АГД та маркетингу
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

В умовах ринку виявлення причин відхилень показників, котрі характеризують розвиток виробництва здійснюється за допомогою діагностики, яка є засобом, методом та інструментарієм всебічного дослідження. Використання діагностики сталого розвитку сільськогосподарського виробництва надає можливість встановлення системи пропорцій та вироблення напрямків ефективного функціонування перспективних моделей процесів забезпечення сталого розвитку виробництва, підтримки його складових у збалансованому стані. Однак, слід зазначити, що ряд аспектів по даній проблематиці залишається недостатньо дослідженими, а саме, відсутність чіткого визначення структурних елементів і процедур діагностики сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.

Н. М. Чернікова [4, с. 131] виділяє рейтингову діагностику, під якою розуміється побудова ієрархічної системи рейтингів, які відбивають взаємозв'язок між об'єктами за певними принципами та встановлюють якісне відношення переваги і визначають їх місце в ранжируваному ряду. Об'єднуючи різноманітні характеристики і властивості складних соціально-економічних явищ в єдиний інтегральний показник, рейтинги забезпечують методологічну єдність усіх складових компонентів системи і дають можливість однозначно оцінювати різні аспекти діяльності органів державного управління та об'єктів господарювання.

Визначення рейтингу певного об'єкта (країни, регіону, виду економічної діяльності, підприємства тощо) за рядом показників у загальній їх сукупності, на думку О. І. Кулинич [3, с. 231], означає перехід від певної

множини ознак, які характеризують цей об'єкт, до однієї максимально інформативної оцінки. У методичному відношенні складність подібної оцінки полягає в одержанні такого узагальнюючого показника, за допомогою якого можна найбільш раціональним способом об'єднати різноманітні за формою і змістом показники в один – синтетичний (комплексний).

Результати діагностики виступають підґрунтям для співставлення та вибору сценаріїв стратегічних моделей сталого розвитку сільськогосподарського виробництва на короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий періоди. Проведення діагностики стратегічних моделей розвитку аграрного виробництва повинно містити у собі шість етапів, а саме:

1 етап - обґрунтування обраної стратегічної моделі сталого розвитку сільськогосподарського виробництва;

2 етап - розробку заходів щодо здійснення стратегії (їх співставлення із запланованими заходами – відсоток виконання, кількість, якість, терміни тощо);

3 етап - проведення діагностики підприємства за показниками, які характеризують: ефективність використання ресурсного потенціалу; рівень використання ринкових можливостей; взаємодію підприємства з елементами аграрного ринку, а саме участь сільськогосподарських товаровиробників у розвитку аграрного бізнесу;

4 етап - розрахунок інтегрального показника, котрий характеризує ефективність співставлення ресурсів, взаємодії аграрного підприємства з підприємствами, які входять до агропромислового комплексу, та підприємствами, організаціями установами, які утворюють ринкову інфраструктуру;

5 етап - співставлення отриманих даних з даними інших підприємств або з даними підприємства, яке аналізується в іншому періоді;

6 етап - розробка та оцінка альтернатив (варіантів стратегій) у короткостроковому, середньостроковому довгостроковому періоді.

В рамках формування напрямів удосконалення регулювання сталого розвитку сільськогосподарського виробництва передбачається проведення рейтингової діагностики. Під рейтинговою діагностикою слід розуміти побудову ієрархічної системи рейтингів, які відбивають взаємозв'язок між об'єктами за певними принципами та встановлюють якісне відношення переваги і визначають їх місце в ранжируемому ряду. Об'єднуючи різномірні характеристики і властивості складних соціально-економічних явищ в єдиний інтегральний показник, рейтинги забезпечують методологічну єдність усіх складових компонентів системи і дають можливість однозначно оцінювати різні аспекти діяльності органів державного управління та об'єктів господарювання.

Проведення рейтингової діагностики сталого розвитку сільськогосподарського виробництва має на меті: визначення інтегрального показника рейтингової оцінки сталого розвитку сільськогосподарського виробництва на основі виділення показників, що характеризують внутрішній та зовнішній стан підприємства; прогнозування сталого розвитку сільськогосподарського виробництва на підставі розроблених кореляційно-регресійних моделей залежності інтегрального показника використання ресурсного потенціалу від факторів, які впливають на його стан; вибір сценарію сталого розвитку сільськогосподарського виробництва на підставі значення інтегрального показника рейтингової оцінки такого розвитку [4, с. 134].

Проведення рейтингової діагностики сталого розвитку сільськогосподарського виробництва передбачає використання оціночних показників діяльності сільськогосподарських підприємств. Такі показники згруповані у три блоки:

Під час складання рейтингу за першим блоком використовуються формалізовані показники (тобто ті, які характеризуються чітко визначеними аналітичними залежностями) сталого розвитку сільськогосподарського виробництва, а саме: сума виручки в розрахунку на один гектар

сільськогосподарських угідь; сума виручки в розрахунку на одну гривню основних засобів виробництва; сума виручки в розрахунку на одного сільськогосподарського робітника; сума виручки в розрахунку на одну гривню витрат; коефіцієнт загальної ліквідності. Дані показники вони утворюють систему комплексного відображення ефективності використання ресурсів підприємства (земельних, трудових ресурсів, а також основних, оборотних і грошових засобів виробництва).

Другий блок рейтингової діагностики показників містить у собі такі показники: наявність фірмових магазинів; співпраця з торговельними домами; розвиток існуючих та створення нових переробних підприємств з використанням обслуговуючої кооперації; співпраця з кредитними спілками; використання консультаційних послуг.

Третій блок рейтингової діагностики складається з наступних показників: залучення інвестицій; використання інновацій; участь в об'єднаннях, спілках, союзах; участь у виставках, ярмарках, аукціонах; наявність та стан соціальної інфраструктури, орієнтованої на дотримання інтересів селянства [1, с. 98].

За другим і третім блоками показників на підставі експертних оцінок та даних соціологічного опитування слід розробити шкалу бальних оцінок. Підприємствам, які широко використовують ринкові можливості та беруть активну участь у розвитку аграрного бізнесу, було присвоєно значення два бали, а тим, які беруть не дуже активну участь – один бал; а тим, які беруть пасивну участь або практично не беруть такої участі – нуль балів. Максимальна сума балів за другим та третім блоками показників складає десять балів.

В Україні розроблена і діє Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 року. Інтегральна оцінка дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за змістом і назвою, одиницями вимірювання та іншими

характеристиками факторів сталого розвитку сільськогосподарського виробництва з використанням обслуговуючої кооперації. Наведених у блоках показників достатньо для визначення інтегрального показника сталого розвитку сільськогосподарського виробництва [3, с. 207].

Способи інтегрування показників оцінки виробничого потенціалу, ринкових можливостей і сфери обслуговування сільськогосподарського виробництва для визначення інтегрованих показників оцінки значною мірою залежать від кількості показників і оцінок, від методів їх розрахунку, ступеня значимості кожного показника й експертної оцінки. Використовувані в статистиці різноманітні методи інтеграції показників найчастіше засновані на розрахунку середніх значень показників (середньоарифметичних, середньозважених, середньоквадратичних, медіани), при якому враховується значимість окремих показників для інтегрованої оцінки за допомогою введення ваги або коефіцієнта значимості показника.

Такий підхід для визначення інтегрованих оцінок виробничого потенціалу, ринкових можливостей підприємства і обслуговування аграрної галузі на основі обслуговуючої кооперації з метою надання комплексної оцінки розвитку сільськогосподарського виробництва застосувати складно. Складність ця викликана тим, що у разі використання цього підходу цілком ігнорується фізична й економічна сутність показників оцінки. У зв'язку з цим необхідний інший підхід до інтеграції показників сталого розвитку сільськогосподарського виробництва, який дозволяє одержати їх інтегровану оцінку з урахуванням різноманітної фізичної й економічної сутності оцінюваних параметрів [2, с.184].

Таким чином, використання діагностики сталого розвитку виробництва надає можливість встановити систему пропорцій і підтримки складових у збалансованому стані та виробити його прогностичні сценарії. А саме, рейтингова діагностика дозволяє побудувати ієрархічну систему рейтингів, які відбивають взаємозв'язок між суб'єктами господарювання за певними принципами і встановлюють переваги та визначають їх місце в

ранжируемому ряду, забезпечують методологічну єдність усіх складових компонентів системи й дають можливість однозначно оцінювати різні аспекти організаційно-економічного регулювання.

Література:

1. Колесников А.П. Методические подходы к построению оптимизационных производственно-инвестиционных моделей развития агробизнеса. Функциональная стратегия развития АПК: исследование, проблемы, предложения / А.П. Колесников, А.А. Татуев – Ростов-на-Дону: Росиздат, 2000. – с. 94-117.
2. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика підприємства: теорія, методологія та практика застосування: [монографія] / І.В. Кривов'язюк – Луцьк: ЛДТУ, Надстир'я, 2007.-260с.
3. Кулинич О.І. Економічна статистика / О.І. Кулинич – Хмельницький: Поділля. – 2000. - 286 с.
4. Чернікова Н.М. Розробка стратегічних моделей комплексного розвитку сільськогосподарського виробництва / Н.М. Чернікова // Збірник наукових праць Луганського національного аграрного університету: Економічні науки. – № 51 (74) – Луганськ: ЛНАУ, 2005. – С. 131-136.